

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:16.07.2018 ✓Accepted/Kabul:03.12.2018

DOI: 10.30794/pausbed.444224

Araştırma Makalesi/ Research Article

Bilişli, Y. ve Çakmak, F.(2019). "Michel Foucault'nun Biyo-İktidar Perspektifinden Türkiye'de Gazete Sağlık Haberlerinin Analizi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 35, Denizli, s. 323-339.

MICHEL FOUCAULT'NUN BİYO-İKTİDAR PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE'DE GAZETE SAĞLIK HABERLERİNİN ANALİZİ

Yasemin BİLİŞLİ*, FATMA ÇAKMAK**

Özet

İktidarın birey üzerinde tahakküm kurmasına neden olan toplumsal normların yeniden üretiminde, medya oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Foucault'nun, "görünmeyen, iktidarın yeni bir biçimi" olarak tanımladığı biyo-iktidar uygulanırken, medyanın haber söylemlerinde etkisinde kaldığı ideolojik unsurlar göze çarpmaktadır. Foucault'nun, özne-iktidar, iktidar biçimleri, denetim toplumlara gibi kavramlaştırılmaları, sağlık politikalarının yapılandırılmasında yeni bakış açıları sunabilir.

Çalışmanın varsayımları, iktidarın yeni biçimi olan biyo-iktidara 21. yüzyılda sağlık uygulamalarında sıklıkla rastlanıldığı ve gazetelerin kendi ideolojileri doğrultusunda bu iktidar biçiminin aktarıcısı olduğudur. Bu doğrultuda çalışmanın amacı; medyanın, sağlık alanında, toplumsal normların yeniden üretimindeki rolünün anlaşılmasının sağlanmasıdır. Bu amaçla Michel Foucault'nun iktidar kavramına ilişkin çözümlemeleri ülkemizdeki sağlık uygulamalarını içeren sağlık haberleri ele alınarak analiz edilmiştir. Çalışmada örneklem olarak; Evrensel, Sabah ve Yeni Akit gazetelerinde; kürtaj yasağı, 3 çocuk teşviki, sigara-alkol yasağı ve obezite bağlamında tuz-şeker yasağı haberleri takip edilerek incelenmiştir. Yöntem olarak ise; Foucault'nun biyo-iktidar kavramı bağlamında eleştirel söylem analizi uygulanmıştır. Yapılan literatür taramaları ve analiz sonucunda; iktidarın bireyler üzerinde tahakküm kurmasına neden olan toplumsal normların yeniden üretiminde farklı ideolojideki gazetelerin, haberleri, ideolojileri doğrultusunda nasıl şekillendirdikleri ortaya konmuştur. Buna göre Sabah Gazetesi haberlerinde egemen ideolojik söylemlere yer verirken, Evrensel Gazetesi'nin iktidar yaptırımlarına kendi sosyalist ideolojisi doğrultusunda eleştirel bakışına uygun söylemler oluşturduğu ve Yeni Akit Gazetesi'nin ise muhafazakâr ideolojisine hizmet eden söylemleri kullandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Biyoiktidar, Sağlık iletişimi, Michel Foucault, Sağlık haberleri.*

ANALYSIS OF THE HEALTH NEWS THROUGH THE BIO-POWER PERSPECTIVE OF THE FOUCAULT

Abstract

Media plays a vital role in regenerating the social norms that cause the power to dominate the individual. While practising the biopower, which is described as "new form of invisible power" by Foucault, news discourse of media attracts the attention. Foucault's conceptualization of subject-power, types of power, and audit society can present new point of views on forming the health politics.

The assumptions of this study are that bio-power, the new form of power, is often occurred in health practices in the 21st century and that newspapers are the bearers of this form of power in the direction of their own ideologies. Purpose of the study: It was aimed to help to understand the role of the media in regenerating the social norms. In this context health

*Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, ANTALYA.

e-posta: yasemin@akdeniz.edu.tr (orcid.org/0000-0001-9272-9568)

**Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye A.S.M.K. Meslek Yüksekokulu, MUĞLA.

e-posta: fatmacakmak@mu.edu.tr (orcid.org/0000-0002-7276-5016)

practices examined in the light of Foucault's discourse analysis on power. Sample of the study: The dailies Evrensel, Sabah and Yeni Akit were investigated for the health care news on abortion, supporting having 3 children, alcohol-smoking ban, banning the usage of salt and sugar in the context of obesity. Method of the study: Critical discourse analysis was used within the context of Foucault's biopower concept. As a result of literature review and analysis it was presented how different newspapers having different ideologies formed the news according to their ideologies on regenerating the social norms that causes the power to dominate the individuals. It can be said that Newspaper Sabah used ideological discourses representing the dominant ideology; Newspaper Evrensel used critical discourses representing its socialist ideological view on power's sanctions and Newspaper Yeni Akit used discourses serving to its fundamentalist, Islamist and conservative ideologies.

Keywords: *Biopower, Health Communication, Michel Foucault, Health News*

GİRİŞ

İktidar kavramı Foucault'nun yaklaşımındaki başat kavramlardan biridir. Foucault iktidar kavramını, bilgi ve iktidar arasındaki ilişkiye vurgu yaparak açıklarken, bilginin başkaları üzerine yüklenen bir iktidar olduğunu, böylece de başkalarını tanımladığını öne sürer. Sarup'a göre (2004: 101); Foucault bilginin, özgürleşmenin önünü keserek düzene sokmaya, gözetlemeye, disipline etmeye yönelik bir kip halini aldığını ifade etmektedir. Foucault, bilgiyi "connaissance" (bilme) ve "savoir" (bilgi) sözcükleri ile ifade eder. "Connaissance" bilimsel alanlar için söz konusu olan bilgi iken, "savoir" ise bilimsel olmayan fakat derinlemesine ve arkeolojik çözümlemenin konusunu oluşturan bilgidir. Foucault'nun bilgi-iktidar ilişkisinde çözümlemeye çalıştığı bilgi ise "savoir" yani derinlemesine olan bilgidir. Foucault'ya göre okulun, hapisanenin ve tımarhanenin işe yaramadığı durumda dışarıya kapatmak, modern ruhların kontrol altında tutulmasının yeni bir yolu olarak ortaya çıkar. Burada ise iktidar, ne bir kurum ne de bir devlettir (Foucault, 2010: 91).

Foucault'nun "juridico-discursive" (hukuki-söylemsel) model olarak adlandırdığı geleneksel model, "iktidar"ı bir "sovereignty" (hükümlerlik), yasaklama, yasa ve itaat sistemi içinde konumlandırır. Ancak Foucault, 17.yüzyılın sonundan itibaren hukuksal söylemsel modelin "iktidar"ının görünmediğini ve yeni bir iktidar biçiminin hâkim olduğunu söyler. Hukuksal-söylemsel modelin negatif, sınırlandırıcı ve zorlayıcı olan iktidar anlayışının aksine, bu yeni iktidar biçiminin pozitif, üretken ve yaşamın sağladığı güçleri arttırmaya yönelik olduğunu ileri sürer ve bu yeni iktidarı biyo-iktidar olarak adlandırır (Foucault, 2010:103).

Foucault'ya göre yeni iktidar biçimi olan biyo-iktidarın yaşama müdahalesi iki şekilde olmaktadır. Bu müdahalelerden ilki "disiplinci" iktidar olan ve insan bedenine bir makine olarak yaklaşan türüdür. Bu tür müdahalenin amacı, insanların yeteneklerini geliştirmek, daha verimli ve uysal hale getirmek üzere bedenini disipline etmektir ve ekonomik denetim sistemleriyle bütünleştirmektir. Foucault bu müdahale türünü "bedenin anatomo-politiği" olarak adlandırmaktadır. "Nüfusun biyo-politiği" olarak adlandırdığı ikinci tür müdahale ise insan bedenine bir doğal tür olarak yaklaşır ve nüfusu düzenleyici bir denetim gerektirir (Foucault 2010: 102-103).

Her iktidar kendi söylemini topluma benimsetmek ve yaymak için farklı teknikler kullanır. Toplumdaki farklılıklar ve ayrılıklar söylemin işleyişini aksattığı için iktidarlar, toplumu disiplin altına almayı, düzenlemeyi ve denetlemeyi amaçlarlar. Foucault'ya göre okul, hastane, hapisane vb. kurumlar disiplin altına alma kurumlarıdır ve her iktidar bu kurumları kendi amaçları ve ideolojileri doğrultusunda yenileyerek kullanır. Bu şekilde oluşturulan bir toplumda bireysellikten ziyade, iktidarın hizaya getirdiği birçok beden ve davranış birliği söz konusudur. Böylece Foucault tüm disiplin altına alma kurumlarını, iktidarın etkilerini yaratan mekânlar olarak ifade eder. Bu kurumlarda farklı bir söyleme yer yoktur. Bu nedenle de bireyler kendiliğinden iktidar söylemine özgürce tabii olurlar. Hastayı tedaviye uymaya, mahkûmu iyi davranmaya, okul çocuğunu özenli olmaya, deliyi sakın olmaya, işçiyi çalışmaya zorlamak için güç kullanmaya gerek yoktur (Foucault, 2006: 299). Bu şekilde birey sürekli gözetim altında tutularak, suç işlemekten alıkonulmuş, sağlığını korumaya yönlendirilmiş olur ve iktidar da herhangi bir güce başvurmaksızın zihinler üzerinde iktidar kurmak suretiyle bireylere doğrudan etki eder.

1.MICHEL FOUCAULT'NUN İKTİDAR ANLAYIŞI

Foucault'nun iktidara ilişkin düşüncesi hemen oluşmuş bir şey değildir. Bir düşünsel evrim sonucu oluşmuştur. Foucault iktidarı, 1960'lardaki çalışmalarında kötü, çirkin, baskıcı vb. tamamen olumsuz bir durum olarak ifade

ederken, 1970'lerden itibaren iktidarı olumsuz olarak değil aksine olumlu bir olgu olduğunu ileri sürer ve önceki çalışmalarını iktidarı olumsuz olarak değerlendirdiğinden dolayı yetersiz bulur (Bracken ve Thomas, 2010: 225).

Foucault, iktidarı sahip olunan bir şey olarak değil, uygulanan ve pozitif olan bir durum olarak görür. Canpolat'a göre (2005: 98- 100); Foucault'nun iktidarı, güçlendiren, güç ilişkilerini dönüştüren ya da tersine çeviren bir süreç ve güç ilişkilerini etkili kılan stratejilerdir ve iktidar her yerdedir. Foucault, aşk ilişkisinden, kurumsal ya da ekonomik ilişkilere kadar tüm insan ilişkilerinde iktidarın var olduğunu savunur. Ancak iktidarın olduğunu söyleyebilmek için mutlaka bireylerin özgür olması gerektiğine vurgu yapar. Eğer iki bireyden birisi diğerinin yönetiminde ise ve yönetiminde olduğu bireyin sonsuz ve sınırsız şiddet uygulayabileceği nesnesi durumunda ise burada iktidar ilişkisi olmayacağını vurgulamaktadır.

Foucault için iktidar bir forma ait değildir ve bir biçim değildir (Akay, 2016: 10). Foucault'nun görüşüne göre iktidar, bir yerde merkezlenmemiştir ve toplumda gücü elinde tutan belli bir toplumsal sınıfın güdümünde değildir. İktidar, yaşamın her kesitindedir, toplumun tüm dokularına işlemiştir, gündelik yaşam pratiklerindedir ve söylemedir. Toplumdaki her işleyiş iktidar üretimi yapar. Her birey iktidarın hem üreticisi hem de mağdurudur.

Foucault, iktidarın hangi türü olursa olsun mutlaka bireyleri kategorilere ayırıp, bu kategorilerin içine yerleştirdiği kimlikler ile dayattığı bir "hakikat yasası" ile birbirine bağımlı özneler haline getirerek, gündelik yaşamlarını düzenleyebildiğini ifade etmektedir (Foucault, 2005: 63). Erdoğan ve Alemdar (2010: 338); her tür iktidar ilişkileri ve üretiminin Foucault'ya göre söylem ortamında gerçekleştiğini belirtmektedir. Foucault'da devlet kavramı yoktur. Devleti yok saymamakla birlikte, devleti tek başına iktidar üreten ve uygulayan bir kurum olarak da görmez. İktidarı asıl üreten ve işletenin insanlar olduğunu ileri sürer.

1.1. Bilgi ve İktidar

Güngör (2013: 246); Foucault'nun bilginin durumunu, kaynaklarını, formasyonunu, sabitlik ve değişim biçimlerini, epistemolojik düzenini, karmaşıklığını en ince ayrıntılarına kadar ele aldığını ifade etmektedir. Dolayısıyla Foucault bilginin iktidara, iktidarın da bilgiye sürekli eklenildiğini söylemektedir ki ona göre iktidarın işleyişi bir yandan da bilgi üretmektedir.

Foucault'da söylem, teorik bir oluşum olmasının yanısıra, toplumsal bir pratik olarak da ele alındığından, bilgi kadar iktidarı da ilgilendirmektedir. Söylem, bilgiyi ve iktidarı üretmektedir. İktidar ise söylem aracılığıyla ele geçirilmek istenen güçtür (Güneş, 2013: 61).

Sarup (2004: 101); Foucault'ya göre bilginin genellikle, iktidar yoluyla yapılmak istenenlerin yapılmasını sağlayan bir araç olarak düşündüğünü ifade etmektedir. Ayrıca, Foucault için bilginin özgürleşmeyi engelleyici bir yönü bulunmaktadır ki bilgi, disipline etmeye, düzene sokmaya ve gözetlemeye yönelik bir kip haline gelmektedir. Erdem (2005: 53); iktidarın bilgi, kontrol ve itaat ürettiği gibi direnişin de kendi bilgisini ürettiğini belirtmiştir. Ayrıca bilimsel olsun ya da olmasın tüm bilgiler iktidar ilişkilerinin nüfuzunu yansıtır. Tarafsız bilgi yoktur. Her grubun ya da topluluğun belli iktidar ilişkilerini hedefleyen kendi hakikat söylemleri vardır. İktidarın işleme şekillerini göstererek, iktidara nasıl karşı koyulabileceğini ortaya koymayı amaçlayan Foucault'ya göre, iktidarın işleme şekli öğrenildiği takdirde ona karşı konulabilme potansiyeli de artmaktadır. Bilgi aracılığıyla normlar empoze edilir, kitleler disipline edilir ve böylece iktidar, yeni bir bilgiyle kendini gösterir. Bu yeni bilginin işleyiş biçiminin gösterilmesi, ona karşı direnmeyi de mümkün kılmaktadır.

Foucault tarafından geliştirilmiş olan bilgi-iktidar analizinin temel yapı taşları; gözetim, iktidar, ideolojik temsil biyo-politiktir. Bu anlamda bilgi; sosyal yapıyı oluşturan bireylerde, iktidarın otomatik işleyişini garanti altına alan ve yine iktidar tarafından üretilip sunulan gerçeklik alanlarıdır. Foucault modern/pozitif bilimin de, bilginin de iktidarın kurgusundan bağımsız olmadığına dikkat çekmektedir. İktidar; öznelere belirlenmiş bir plân doğrultusunda şekil veren, bunun için de hiyerarşik gözetim ve normalleştirici yaptırım olarak ödül ve cezayı kullanan bir stratejidir (Foucault, 2005: 63). İktidar, bilgi-ideoloji ağının başarılı bir biçimde işlemesi ve sürdürülmesi için gerekli olan öznellikleri üreten bir uygulamalar bütünüdür (Aka, 2004: 9). Disiplin ise; en genel anlamıyla "insanları biçimlendiren, onların inanç, değer, kültür ve kişilik oluşumlarına etki eden teknikler bütünüdür". Disiplin, özneler üreten uygulamaların genel adıdır (Foucault, 1991: 194).

1.2. Biyo-İktidar

Bedenler ve nüfuslar üzerinden hareket eden iktidar, yaşamı düzenleyen teknikler geliştirmesi ve bununla birlikte yeni bir dönemin başlangıcı olması bakımından önemlidir. Bu yeni dönemi Foucault, biyo-iktidar çağı olarak adlandırmaktadır. Biyo-iktidar çağında insanlar, bireyler olarak değil, düzene sokulması ve disipline edilmesi gereken bedenler olarak görülmektedir. Ordu, aile, akıl hastanesi, hapisane ve okul gibi kurumlar bedenleri normalleştirerek üretim süreçlerine katılmalarını sağlayan kurumlar olarak görev yapmaktadırlar. Amaçları, bu bedenlerden en iyi şekilde yararlanabilmektir. Bedenlerin, tek bir vücut gibi düşünülerek yönetilmesi ise nüfus düzenlemeleri ile gerçekleşir (Foucault, 2010:103).

Biyo-iktidar kapsamında, cinsellik de siyasal bir nesne olarak önem kazanmaktadır. “Doğum oranı ile ölüm oranı arasındaki ilişki” cinselliğin kontrol altına alınmasıyla, yani cinsellik siyasetiyle değiştirilebilir. Cinsellik, bir yandan beden disiplinlerine bağlı iken, diğer taraftan nüfus düzenlemelerine bağlıdır. Foucault’ya göre beden, aileler ile çocuklar arasında, çocuk ile denetim mercileri arasında bir mücadele konusu haline gelmiştir. Hatta beden isyanına yanıt olarak, artık denetim-baskı biçiminde değil, denetim-teşvik biçiminde kendini gösteren yeni bir kuşatmayla karşılaşılır (Foucault, 2012: 40).

Beden bilinci, bedene hâkim olma, ancak iktidarın bedeni kuşatmasıyla elde edilebilmiştir. Ancak, iktidar bu etkiyi yaratır yaratmaz, bizzat iktidarın bu kazanımlarıyla aynı hatta ekonomiye karşı sağlığın, iktidara karşı bedenin talep edilmesi, evliliğin, cinselliğin ve erdem in ahlaki normlarına karşı zevkin talep edilmesi kaçınılmaz olarak ortaya çıkar. İktidarın güçlenmesine de saldırıya uğramasına da neden olan şey aynıdır. Foucault’nun yaklaşımına göre toplumsal beden kurumları olarak adlandırılan politikacılar ve doktorların kürtaja karşı tutumlarının nedeni, bedenin mücadele alanı olmasındandır. İktidarın uygulanmasından daha bedensel, daha fiziksel, daha maddi hiçbir şey yoktur (Foucault, 2012: 41).

Onsekizinci yüzyılın sonunda cezalandırma artık şiddet gösterisi şeklinde olmayıp, giderek gizlilik gerektiren bir hale bürünerek, işlevleri, teknikleri ve kuralları bakımından özerk yeni bir cezalandırma şekli oluşmaya başlamıştır. Foucault’ya göre, bu yeni cezanın müdahale amacı artık suçun hakikatini ortaya çıkarmak ya da hükümlünün iktidarına verilen zararı, bedensel azapla onarmaktan öte, bireyin davranış biçimlerinin ıslah edilmesidir (Canpolat, 2003: 101). Foucault, bedenin ideolojik ve politik gözetme, kontrol ve düzenlemenin temel noktası olduğunu ifade eder.

Biyo-iktidar kapitalizmin gelişmesinde vazgeçilmez unsurlardandır. Bunun nedeni kapitalizmin bedenin üretim sürecine denetimli bir şekilde girerek, nüfusun ekonomik süreçlere uygun kılınmasını gerektirmesindedir. Kapitalist üretim biçimi gereği bedenin güçlerinin emek gücüne dönüştürülmesi, üretim gücü olarak kullanılması, aynı zamanda itaatkâr ve uysal olması gerekir. Foucault’ya göre, biyo-iktidarın gelişiminin önemli bir sonucu da hukuksal sistemin yerine giderek normların önem kazanmasıdır. İktidarın yaşamı denetleyici ve düzenleyici mekanizmalara ihtiyacı vardır ve bu denetleme ve düzenlemeyi oluşturduğu normlar aracılığıyla yapar. Bu şekilde yasalar artık norm gibi işlemeye başlamaktadır. Böylece yaşama odaklanan biyo-iktidar insanları normlara uymaya zorlayan, onları normalleştiren bir normalizasyon toplumu oluşturur (Foucault, 2010: 27).

1.1.1. Anatomo-politika

Yaşam ve bedenler üzerinden hareket eden iktidar, on yedinci yüzyıldan itibaren, ilk önce bedenlerin yönetimiyle ortaya çıkar. Bedenin gözetilmesi, “davranış” ve “tavırlarının” denetlenmesi, “terbiye” edilmesi, yeteneklerinin ortaya çıkarılması ve bunların geliştirilmesi, bedenlerin yararlılıklarının artırılmasıyla birlikte “itaatkârlık”larının da artırılması, bedenin “etkili ve ekonomik denetim sistemleri ile bütünleşmesi” beden üzerinde uygulanan disiplinlerin amaçlarını oluşturur. Buradaki disipline etme, iktidarın toplumdaki en küçük birimleri bile denetleyebilmesini sağlayan, yani bireylere kadar ulaşan bir “iktidar mekanizması”nın göstergesidir. Bu aynı zamanda, “iktidarın bireyselleştirme teknikleri”dir. Bu bireyselleştirme tekniklerinin oluşturduğu uygulamalar toplamına Foucault, “anatomo-politika” adını vermektedir (Foucault, 2010:102; 2005:149-150). Anatomo-politika, bireylerin yeteneklerini ve güçlerini optimize ederek, verimliliğin artırılması ile birlikte, ekonomik verimlilik sistemine entegrasyonunu arttırarak vücudu disipline etme alanında çalışır.

Anatomo-politikada beden bir makine olarak ele alınmaktadır. Bedenin terbiye edilerek, güçlerinin ortaya çıkarılması, yeteneklerinin arttırılması, bir yandan yararlılığı geliştirilirken aynı şekilde etkili ve ekonomik denetim sistemlerinin bütünleşmesi ve itaatkârlığının da gelişmesi, iktidar yöntemleriyle sağlanmıştır (Foucault 2010: 102-103). Anatomo-politika insan vücudunu idari ve ekonomik kontrol altına alarak bir makineye dönüştürmektedir. Bu da okullarda, yurtlarda, hastanelerde, kırsalda uygulanmaktadır ve bireyin bireyselliğini bütüne ait olma temelinde yaratır.

Anatomo-politika ile iktidar bireyi sürekli gözetim ve denetim altında tutarak “içten fetheder”. Böylece birey iktidarı içselleştirerek bir öğeye dönüşür. Disiplinci dispozitifin bu şekilde özneyi yönlendirmesiyle artık öznenin sistemin dışına çıkma olasılığı yoktur. Sonuç itibari ile panoptik durum artık bireyin zihninde ortaya çıkar (Palancı, 2016: 18).

Disiplinci iktidar modeli olan anatomo-politikadan sonra (18. yüzyılın son döneminden itibaren) düzenleyici iktidar modeli olarak biyo-politika karşımıza çıkmaktadır. Biyo-politikada iktidar bireyin bedeninden toplumsal bedene yönelmiştir.

1.2.2. Biyo-politika

Onsekizinci yüzyılın ortalarında anatomo-politikanın ortaya çıkmasından bir süre sonra iktidar, yaşam alanına daha fazla yayılarak sadece bedenler üzerinde değil, nüfuslar üzerinde de etkisini göstermeye başlar. Bu durum iktidarın bireylerle ilgilenirken onlarla sadece birey olarak ilgilenmediğinin, nüfusla da ilgilendiğinin göstergesidir. Foucault, nüfusun sadece “kalabalık bir grup insan” anlamına gelmediğini, “biyolojik süreçlerin ve yasaların nüfuz ettiği, emrettiği, yönettiği canlı varlıklar” anlamına geldiğini ifade eder. Bir nüfustaki doğum ve ölüm oranlarında, nüfusun yaş piramidinde, sağlık ve hastalık durumunda, nüfusun azalış ya da artışında, nüfusun yok olmasında ya da tersine gelişmesinde etkili olabilecek koşullar bütünüyle iktidarın denetleyici ve düzenleyici mekanizmasına bağlıdır. Foucault, nüfusun bu şekilde siyasallaşmasını, biyo-politika olarak adlandırır (Foucault, 2005:151-152; 2010:103).

Foucault’ya göre biyo-politika 18. yüzyıldan itibaren, yönetim uygulamalarının nüfusu oluşturan canlıların karşılaştıkları sağlık, doğum oranı, yaşam süresi, hijyen, ırklar vb. sorunları akılsallaştırma çabasıdır. Öte yandan Foucault bu konuların 19. yüzyıldan itibaren önemi gittikçe artan bir sorun teşkil ederek ekonomik ve politik zorluklar yarattığına dikkat çeker (Foucault, 2015: 263). Devletin gücü açısından nüfusun mümkün olduğunca kalabalık ve aktif olması gerekiyordu. Bu nedenle doğum oranı, hijyen ve sağlık gibi konular bu bağlamda önemli bir yer teşkil ediyordu (Foucault, 2015: 264). Foucault bu durumu “toplumsal hekimlik” olarak adlandırmaktadır. Üretim süreçlerine uygun olarak toplumsal beden sağlığındaki devamlılık, olası anomalilere karşı korunmalıdır. Disiplinci dispozitifin aksine yeni düzenleyici iktidar modeli olan biyo-politikada basit anlamda disiplinin terk edilmesi söz konusu değildir. Buradaki durum, *düzenleyici iktidarın disiplini “kapsayarak aşması”dır. Denetim, disiplinin yerine başka bir şeyin geçirilmesi, disipline edici paradigmanın terk edilmesi değil; iktidar ilişkilerinin daha etkili olmak için üstlendikleri tarihsel tamamlanmadır* (Revel, 2005: 139). Tek tek bireylerin bedeninin yerini biyo-politikada toplumsal beden almıştır. Böylece disipline edilmiş bedenler belirli bir forma sokularak homojenleştirilmiştir.

2. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Çalışmanın Amacı

Sağlık alanında medyanın, toplumsal normların yeniden üretimindeki rolünün anlaşılmasının sağlanmasıdır. Bu amaçla Michel Foucault’nun biyo-iktidar kavramı *bağlamında*, ülkemizdeki sağlık uygulamalarını içeren haberler ele alınarak analiz edilmiştir.

2.2. Çalışmanın Hipotezi

Günümüz sağlık uygulamalarında, Foucault’nun biyo-iktidarı bağlamında iktidar uygulamalarıyla sıklıkla karşılaşıldığı ana varsayımından hareketle, yayın organlarının, bu politikaları kendi ideolojileri çerçevesinde haberleştirdikleri hipotezine cevap aranmıştır.

2.3. Çalışmanın Örnekleme

Çalışmada örneklem olarak; Evrensel, Sabah ve Yeni Akit gazetelerinde; kürtaç yasağı, 3 çocuk teşviki, sigara-alkol yasağı ve obezite bağlamında tuz-şeker yasağı haberleri takip edilerek incelenmiştir.

2.4. Çalışmanın Kısıtları

Çalışma, sahiplik yapıları birbirinden farklı üç gazete ile sınırlandırılırken, biyo-iktidar bağlamında dört sağlık uygulamasına ilişkin haberler ele alınmıştır. Bu sınırlandırmalarda çalışmanın belli bir sayfa sayısında kalmasının gerekliliği etkindir.

2.5. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada; Foucault'nun biyo-iktidar kavramı bağlamında eleştirel söylem analizi uygulanmıştır. Foucault, eleştirel söylem analizinde dil ile diğer kodların anlamı ile ilgilenir ve bu kodlardaki güç ilişkileri üzerinde durur. Söylem üretimi her toplumda belli süreçlere göre seçilir, örgütlenir, dağıtılır ve kontrol edilir. Kodların ve dilin anlamları, tarihin ve toplumun dışında düşünülemez, her zaman, zamanın sosyal ve tarihsel bağlamı ile çatışmalara ve mevcut güç ilişkilerine bağlıdır (Erdoğan ve Alemdar, 2010). Foucault söylemi, çözümlemesinin merkezine koyar ve iktidarın her yerde, her koşulda, herkes tarafından ve her söylemde üretilip, işletildiğini ifade eder. Ona göre söylem, dilbilimsel olgular ile polemik ve stratejik olguların bir toplamıdır (Foucault, 2005: 165). Foucault eleştirel söylem analizinde öncelikle, güç-söylem ilişkisinin, bilgi ve değerlendirmelerin, sosyal olayların söylemin bir sonucu olduğu ve söylemin toplumdaki değişimlerde etkili olduğu düşüncesinden yola çıkarak söylemin ve çözümlemesinin sosyal bilimlerde önemini vurgulamıştır (Akt. Gür, 2013:194). Foucault'ya göre eleştirel söylem çözümlemeci söylemin merkezinde yatan güç ilişkilerine ulaşmalıdır. Bunu da en kolay "marjinal", "farklı", "öteki" olarak nitelendirilmiş düşünceleri ve grupları mercek altına alarak yapabilir. Foucault'ya göre iktidar her yerdedir. Yaşamın her kesitinde, gündelik yaşam pratiklerinde ve toplumun tüm dokularına işlemiş durumdadır. İktidar söylemde ve toplumdaki herkes, tüm işleyiş, iktidarın hem üreticisi hem de mağdurudurlar (Güngör, 2013: 243). İnsanlar iktidar üretiminde görev aldıklarının ve iktidarla kuşatıldıklarının farkında olmadan işleyiş içinde yer alırlar. Farkında olmadıkları için de iktidara karşı herhangi bir direnç göstermeleri olası değildir.

Üşür (1997: 98); Foucault'ya göre söylem üretiminin en bilinen yolunun, yasak ya da dışlama olduğunu vurgulamaktadır. Herkes her şeyi söyleyemez ve her şeyden her koşulda söz edilemez. Barrett'e göre (2004: 180- 182); Foucault'nun "söylem"i, insanların ne düşündüğünü, nasıl yaşadığını ve ne konuştuğunu belirleyen pratikleri oluşturmada belirleyici bir güce sahiptir.

Foucault'nun biyo-iktidar kavramı bağlamında ele alınan bu çalışmada, ideolojik yakınlıkları bakımından birbirinden farklı olan Evrensel, Sabah ve Yeni Akit Gazetelerinin Türkiye'de uygulanan sağlık politikalarıyla ilgili haberlerinin söylem analizleri yapılmıştır. 21. yüzyılın kapitalist sistem içinde sıklıkla karşılaşılan, iktidarların toplumu oluşturan öznelerin bedenleri üzerinden uyguladıkları yasalara ilişkin çeşitli haberlerin söylem analizlerine yer verilmiştir. 19. Yüzyılda görünen disipline etme ve normalleştirme çabasını anlamak için, tavırları, tutumları, davranışları ve bedenleri kuşatmış olan iktidar mekanizmalarının incelenmesi gerekir. İktidarların nerede ve ne şekilde yer aldığını ortaya koyabilmek için eleştirel söylem analizi yöntemini kullanmak yerinde bir çaba olarak görülmektedir.

19. Yüzyıl başlarındaki insanseverlik yaklaşımında, insanlar başkalarının barınmasına, beslenmelerine, sağlıklarına ve dolayısıyla yaşamlarına karışmaya başlamıştır. Daha sonra çeşitli kurumlar, bilgiler, kamu sağlığı denetçileri, psikologlar, sosyal danışmanlar bu karmaşık bir işlevden türemiştir. İlginç olan, tüm bunlara öncülük eden projeyi değil, parçaların nasıl yerine yerleştiğini strateji terimleriyle görmektir (Foucault, 2012: 46). Foucault, 19. yüzyıl boyunca toplumun bedenini yeni ilke haline geldiğini söylemektedir. Toplumsal beden tıbbi bir biçimde korunması gereken şeydir. Toplumsal bedenin korunması için suçluların dışlanması, bulaşıcı hastalıkların kontrol edilmesi şeklinde uygulamalar ile tedavi yolları ve reçeteler verilecektir. İşkence ile ortadan kaldırmanın yerine de mikropsuzlaştırma yöntemleri kullanılmıştır. Foucault'ya göre toplumsal bedeni ortaya çıkaran şey bireylerin bizzat bedenleri üzerindeki iktidarın maddiliğidir (Foucault, 2012: 39).

Foucault'nun 19. yüzyılda geliştirdiği kuramın 21. yüzyılda iktidar güçler tarafından sıklıkla başvurulan bir araç olduğunu görmekteyiz. Bugün toplum, bedene hükmetmenin sayısız örneği ile karşı karşıyadır. Bu nedenle çalışmada bedene hükmetmenin en çarpıcı konuları seçilerek biyo-iktidar penceresinden eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

2.6.Çalışmanın Bulguları

2.6.1.Kürtaj Yasağı ile İlgili Haberlerin Söylem Analizi

Sabah Gazetesi'nin 01.06.2012 tarihli "kürtaj yasağı" konulu, "Kürtaj 12 Eylül yasasıdır" başlığıyla verdiği haberde, dönemin Sağlık Bakanı Recep Akdağ'ın, Türkiye'de kürtaj konusunun bir 12 Eylül yasası olarak darbeden sonra, oldubittiye getirildiğini ifade eden ve içeriği;

"Bütün dünyada kürtaj meselesinin geniş biçimde tartışıldığını biliyorsunuz. Elbette tartışacağız. Tartışan bir Türkiye istiyoruz. Demokratik bir ülkeye bu yakışır. Sayın Başbakanımız da ben de özellikle yaşam hakkından yanayız. Kadının seçim hakkını savunanlar da var. O zaman bu tartışma devam edecek ve bunu sağlıklı bir biçimde sonlandıracağız"

şeklindeki söylemine yer verilmiştir. Bu haberin söylemindeki, "Sayın Başbakanımız da ben de yaşam hakkından yanayız" cümlesi biyo-iktidar kavramının yaşamın sağladığı güçleri sınırlamaya değil, arttırmaya yönelik olan pozitif yapısıyla örtüşmektedir. Biyo-iktidarın topluma hâkim iktidar güçler tarafından uygulanan bir iktidar biçimi olduğu düşünüldüğünde ve kitle iletişim araçlarının da bir ideolojiye hizmet ettiği göz önünde bulundurulduğunda, haberin içeriğindeki "Tartışan bir Türkiye istiyoruz. Demokratik bir ülkeye bu yakışır" şeklindeki egemen ideolojinin sıklıkla kullandığı söylemine de yer verdiği görülmektedir. Ayrıca "Kadının seçim hakkını savunanlar da var" ifadesiyle de demokratik bir ülke olduğu ve aksi görüşlere de yer verildiği vurgulanmak istenmiştir.

Sabah Gazetesi'nin diğer kürtaj konulu haberi, 13.07.2012 tarihinde "Kürtajda ilk baskın" başlığıyla verilmiştir. Bu başlık, Sabah Gazetesi'nin egemen ideolojinin kürtajı yasaklama girişiminde toplumu oluşturan özneler üzerinde korkutucu bir duygu oluşturmaya çalışan ve böylece egemen ideolojinin amacına ulaşması hususuna hizmet eden bir izlenim bırakmaktadır. Nitekim kürtaj yasağı ile ilgili haberlerin yayınlanması ve bu yasağa karşı çıkan kesimlerin de toplumda baş göstermesiyle yasağın uygulanması konusunda kullanılan "kürtajda ilk baskın" söylemi yasamayla yürütmenin tutarlılıklarını ve kararlılıklarını gözler önüne sermeye çalışır niteliktedir.

Kürtaj yasağı ile ilgili olarak Evrensel Gazetesi'nin verdiği haberlere bakıldığında; 09.04.2014 tarihinde "Fiili kürtaj yasağı derhal kalksın" başlığıyla verilen haberin daha ilk anda söz konusu yasağa gösterilen tepkiye dikkat çekmeyi hedeflediği görülmektedir. Haberin içeriğinde ise;

"Esenyalı Kadın Derneği'nde bir araya geldiğimiz kadın arkadaşlarla bu fiili yasak hakkında ne düşündüklerini, endişelerini konuştuk... Kürtaj yasağının sonuçlarının ne kadar ağır olacağını şimdiden gören kadınlar ekonomik nedenleri de göz önünde bulundurarak uygulamanın derhal kaldırılmasını istiyor"

şeklindeki ifadeleri ve konuyu ele alma açıları düşünüldüğünde Sabah Gazetesi'nde gözlemlenen egemen ideolojiyi haklı göstermeye çalışan söylemlerin aksine Evrensel Gazetesi'nin egemen ideolojinin bu kararına gösterilen tepkilere dikkat çeken bir yaklaşım içerisinde olduğu görülmektedir. Aynı haberde "Devlet elini bedenimden çek!" yazılı pankarta fotoğraf olarak yer verilmesi, iktidar analizi bağlamında kürtaj yasağının tam olarak biyo-iktidar kavramıyla bağdaştığını gösteren, iktidarın toplumu oluşturan bireylerde bedenler üzerinden tahakküm kurma çabasını tepkisel bir yolla vurgulamaktadır.

Evrensel Gazetesi'nin 19.03.2014 tarihli kürtaj yasağıyla ilgili bir diğer haberi "Gizli kürtaj yasağında geri adım" başlığıyla verilmiştir. Bu başlıkla yasakla ilgili şüpheli bir durum yaratılmıştır. Haberin gövdesinde yer alan; "Geçtiğimiz hafta hastanelerde online kayıt sisteminden kaldırılan kürtaj, Sağlık Uygulama Tebliği düzenlemesiyle 10 haftadan küçük gebeliklerde tekrar geri ödeme kapsamına alındı" şeklindeki açıklama ile Evrensel Gazetesi, iktidar güçlerini geri adım atmış şeklinde nitelendirmekte ayrıca, yasakla ilgili bir tutarsızlık algısı yaratılmaktadır. Haberde kürtajdan ücret alınmasıyla ilgili olarak çıktığı iddia edilen "Kürtaj gizlice yasaklandı" haberlerinin

tartışma yarattığına da dikkat çeken Evrensel Gazetesi, kullandığı söylemle, iktidar güçlerin uygulamaya çalıştığı kürtaj yasağının verilen tepkilerden dolayı geri adım attığı izlenimi yaratmaktadır. Bu haberler bağlamında Evrensel Gazetesi'nin egemen ideolojiyi uygulamalarından dolayı haksız gösteren söylemlere yer verdiği ve dolayısıyla iktidar güçlerle ters düşen bir yapıda oldukları gözlenmektedir.

Türkiye'de gündemdeki yerini uzunca bir süre koruyan kürtaj konusu ile ilgili Yeni Akit Gazetesi; *"Hayvandan da aşağı' yaratıklar, kürtaj için sahnede..."* sürmanşetini kullanmıştır. Bu ifade ile kürtaj yasağına karşı çıkanları ötekileştirmektedir. *"Belhum Adal"* başlığıyla verilen haberin içeriğini;

"Kur'an-ı Kerim'in Araf Suresi'nde 'hayvandan da aşağı' olarak tarif edilen taife; 'Ahlak... Edep... Haya' kavramlarını hiçe sayarak, 'kürtaj hakkı' adı altında 'cinayet hürriyeti' istemeyi sürdürüyor... Hem de; 'alçakça ve şerefsizce' sloganlarla!" şeklindeki ifadelerle sürdürmüştür. Bu ifadelerle; Kur'an-ı Kerim referans gösterilerek, haber söylemi meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

Haberi ellerinde iki erkek bir kadının tuttuğu *"arkadaşımın bedeni arkadaşımın kararı sana ne!"*, *"Kadınım doğurmayacağım, hamileyim kürtaj olacağım!"*, *"Sevgilimin bedeni sevgilimin kararı!"* yazılı pankartların bulunduğu fotoğrafla birlikte yayınlayan Yeni Akit Gazetesi'nin bu durumda başlıkta kullandığı ifadeleri, kürtajı savunan erkek ve kadınların tamamını hedef alarak vurguladığı görülmektedir. Haberin gövdesi ise şu şekilde oluşturulmuştur:

"Bağımsız İletişim Ağı Bianet tarafından başlatılan 'kürtaj hakkı' kampanyasına katılan gazeteci, yazar ve sanatçıların kullandıkları çirkin sloganlar, kürtajı savunanları deşifre etti. Kampanyaya katılan kadınlar karnına 'kürtaj haktır', 'Ben üremek istemiyorum', 'Buna o karar verir, senin burada işin ne?', 'Kadınım; doğurmayacağım, hamileyim kürtaj olacağım', 'Arkadaşımın bedeni, arkadaşımın kararı sana ne' şeklinde ifadeler yazarak poz verdi. Erkekler ise 'Sevgilimin bedeni, sevgilimin kararı' dövizini taşıyan fotoğrafla kürtaj hakkını (!) savundu". Buna göre, kürtajı savunanların yanında Bianet'i, bazı gazeteci, yazar ve sanatçıları da hedef aldığı görülmektedir.

"Karşı çıkayım derken iyice terbiyesizleştiler" alt başlığıyla devam eden habere Yeni Akit Gazetesi, *"Bazı yayın organlarının kürtaj yasağını eleştirmek için yer verdiği haberlerinde 'Apışarama dokunma...', 'Vajina benim kime ne' şeklindeki ifadeler ise kamuoyunda büyük tepki gördü"* ifadelerini kullanarak devam etmiştir. Bu söylemlerle Yeni Akit Gazetesi karşıt görüşteki insanları dışlamayı hedefleyerek, kürtaj yasağını onaylayan kitlenin tepki gösterdiğini ileri sürerek, kürtajı savunan kitle üzerinde toplumsal baskı yaratmaya çalışmış, onlara yönelik ayrımcı söylemleri öne çıkarmıştır. Bu durumda Yeni Akit Gazetesi, Türkiye'de egemen ideolojinin savunduğu değerlere hizmet ettiğini göz önüne sermiştir. Aynı habere *"İlk bebek katili Firavun!"* alt başlığıyla devam eden gazete, açılmış mezardaki çocuk görüntüsünü kullanarak haberin açıklamasında da:

"Tartışmalara neden olan kürtaj konusunu kadın aktivistlere de sorduk: Özgür-Der Yönetim Kurulu Üyesi Gülsüm Alpay, kürtajı, doğmamış çocuğu diri diri toprağa gömmek olarak değerlendirirken; gazeteci yazar Sibel Eraslan, tarihte kürtajı politik bir nüfus planlaması olarak kullanan ilk bebek katilinin Firavun olduğunu söyledi. Hülya Şekerci de 'kürtajla bireyin yaşam hakkı elinden alınmamalı' dedi"

şeklindeki ifadelerle yer vermiştir. Bu haberle kanaat önderi olarak yansıttıkları 3 kadının kürtaj hakkındaki yorumuyla, kürtaja karşı olan kadınları öne çıkarmaya çalışmıştır.

Yeni Akit Gazetesi'nin kürtaj konusuyla ilgili 06.06.2012 tarihli sayısında *"Kürtajcılarının sicili bozuk"* manşetiyle verdiği haberin içeriği;

"Başbakan Erdoğan'ın 'kürtaj cinayettir' sözlerine karşı çıkanlar, ahlaksızlıkları ile dikkat çekiyor. Kürtajı savunan isimlerin birçoğu, eşini aldatan, sevgiliyle yaşayan ve ahlak dışı ilişkileriyle gündeme gelenlerden oluşuyor"

söylemiyle oluşturulmuştur. Bu söylemle birtakım iddialarla haberi yeniden üretmiştir. Bazı yazar, siyasetçi ve gazetecilerin fotoğrafının bulunduğu bir kareye yer verilen haberde; *"Kürtajcı CHP'lilerin Sabıkası Kabarık!"* alt başlığı kullanılmış ve haberin metni;

“Kürtajı savunan isimlerin başında CHP Milletvekilleri Kamer Genç, Muharrem İnce ve Akif Hamzaçebi geliyor. Evli olan her üç isim de, eşlerini aldattıkları haberleri ile gündeme gelmişti. Muharrem İnce, taciz ettiği CHP’ li ile halen davalık”

şeklinde iddialarla oluşturulmuştur. Kürtaj yasağını meşrulaştırmak üzere, kürtajı savunanlar “normal”in dışında konumlandırılmaya çalışılarak, ötekileştirilmiştir.

“Karteldeki Ahlaksız Yazarlar” alt başlığıyla verilen diğer haber içeriğinde;

“Kürtajı savunan yazarların birçoğunun gayri meşru ilişkileri de basında sık sık haber oluyor. Bu isimlerden Ahmet Hakan’ın eski sevgilisi Başak Sayan, ayrıldıktan sonra twitter’den Ahmet Hakan’a şöyle yazmıştı: ‘İsrail için bebek katili deniyor. Saddam için de... Peki toplum içindeki bebek katillerine ne yapmalı?’ ‘Yoksa her şeyi açıklayacak bir röportaj mı yapsam? Kariyer- mariyer kalmaz ama...”

söylemini kullanmıştır. Bu haberle göz önünde olan insanların özel ilişkileri üzerinden kürtaj yasağını olumlandırmaya devam etmiştir.

Yeni Akit Gazetesi haberle ilgili son olarak *“Altan Sapkın İlişkileri Savunmuştu”* alt başlığıyla; *“Taraf Genel Yayın yönetmeni Ahmet Altan da basında geniş yer alan açıklamalarında ensest ve hayvanlarla ilişki gibi sapkınlıkları savunuyordu. Kürtajı savunan yazarlardan Mehmet Yakup Yılmaz ise, eşini aldattığı sevgilisi ile yakalanmıştı”*

şeklinde oluşturduğu haber metnine yer vermiştir. Yeni Akit Gazetesi bu tür söylemlerle, kürtajı savunanları, toplumda iddiasına göre “zina yapan”ların savunduğu bir durum gibi göstererek, “biz ve onlar” karşıtlığını kullanmıştır. İslâmci, muhafazakâr yapısıyla Yeni Akit Gazetesi ideolojisini bu haber söylemleriyle aktarmaya devam etmiştir. Bunu yaparken Foucault’nun da belirttiği gibi egemen ideolojinin gücünü arkasına alarak haber söylemi oluşturmuştur.

2.6.2.“3 Çocuk Teşviki” ile İlgili Haberlerin Söylem Analizi

Foucault’nun biyo-iktidarın yaşama müdahalesinin ikinci şekli olarak adlandırdığı “Nüfusun biyo-politiği” bedene doğal bir tür olarak yaklaşır ve nüfusu düzenleyici bir denetim getirir. Bu doğrultuda ele alınan ve Türkiye’de uzun zamandır gündemde olan bir diğer önemli konu, iktidarın her aileyi en az 3 çocuk yapmaya teşvik eden söylemleriyle ilgilidir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Başbakanlık görevindeyken gündeme getirdiği “3 çocuk” tartışmasına ilişkin Sabah Gazetesi’nin 23.03.2013 tarihli haberi *“2.160 gün erken emekli eder”* başlığıyla verilmiştir. Bu başlıkla haber doğrudan olumlu bir tabana yerleştirilmiştir. Haberin gövdesindeki;

“Torba yasa milyonlarca insanı borçlarından kurtarıırken çalışan anneye müjde veriyor. 3 çocuk borçlanmasıyla 2.160 gün kazanacak olan kadınlar 6 yıl erken emekli olabilecek”

söylemi, Foucault’nun yeni bir iktidar biçimi olarak tanımladığı ve negatif ve sınırlayıcı olan hukuksal-söylemsel modelin iktidar anlayışının tersine, görünmeyen ve üretken olan bu yeni iktidar biçimine uygun bir örnek olacak haber şeklinde verilmiştir. Nitekim haberin bir müjde havası içerisinde verilmesi, çalışan kadınların da bu haberle 3 çocuk yapma fikrine sıcak bakması hedeflenmiş gibi görünmektedir.

“Belediye işçisine çocuk teşviki” başlığıyla, 13.04.2013 tarihli Sabah Gazetesi’ndeki haberin gövdesi;

“Mamak Belediyesi, Türkiye’de bir ilki gerçekleştirerek işçilere çocuk yardımında bulunacak. Dört çocuğu olan aile, 1000 TL’lik teşvik alacak”

söylemiyle oluşturulmuştur. Bu haberde; Foucault’ya göre iktidarın öznelerle belirlenmiş bir plân dâhilinde şekil veren, bunun için de hiyerarşik gözetim, normalleştirici yaptırım (ödül-ceza) ve sınava kullanan bir strateji olduğunun yansımaları görülmektedir. Konuyla ilgili cazip gelebilecek uygulamalara dikkat çekilmiştir.

“Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın her fırsatta dile getirdiği nüfus artışını teşvikle ilgili ilginç bir uygulama hayata geçti. Mamak Belediyesi, Erdoğan’ın yeni evli çiftlere “3 çocuk istiyoruz” çağrısı yapması, hükümetin bu

yönde girişimlerde bulunması üzerine işçilere çocuk yardımı yapmaya karar verdi. Mamak Belediyesi ile Hizmet-İş Sendikası arasında yapılan toplu sözleşmede bu nedenle bir ilk yaşandı”

şeklinde oluşturulan haberin devamına göre, Sabah Gazetesi, 3 çocuk teşviki ile ilgili, olumlu gelişmelere yer vermiş, böylece kamuoyunun gözünde, iktidar güçlerine yönelik olumlu bir izlenim bırakılmak istenmiştir. Egemen ideolojiyle örtüşen bir yapısı olan Sabah Gazetesi, söylemlerini sıklıkla bu yönde oluşturmuştur.

Evrensel Gazetesi'nin 18.11.2014 tarihli, “Kadınların bedeni, erkeklerin politikası” başlığıyla verilen haberin metninde;

“16 Ekim 2014 tarihinde Taraf gazetesinin Guardian gazetesinden aktarımı ile Facebook ve Apple şirketlerinin kadın çalışanlarının ‘yumurtalarını dondurma’ masraflarını üstlendiğini öğreniyoruz”

şeklindeki ifadelerle politik süreçlerin hem biyo-iktidar bağlamında hem de cinsiyet ayrımcılığı içinde nasıl uygulandığına dikkat çektiği görülmektedir. Haberin devamında ise;

“Facebook ve Apple gibi bilişim sektörünün önde gelen şirketlerinin kadınların yumurtalarını dondurması ile işi ne? Kadınların bedenlerinin kontrol edilmesi devletlerin nüfus politikaları ve cinsiyet eşitliği perspektifleriyle yakından ilgili. Dünyadaki nüfus politikaları iki başlık altında toplanabilir. Antinatalist (doğumların azaltılmaya çalışılması) ve pronatalist (doğumun teşvik edilmesi). İlk gruba Çin ve Hindistan gibi nüfusu kalabalık ülkeler girerken, ikinci gruba örnek olarak aktif nüfusu azalan İskandinav ülkeleri verilebilir. Türkiye’de ise özellikle AKP hükümeti ile birlikte üçüncü bir döneme girildiği ve yeniden çocuk doğurmayı teşvik eden düzenlemelerin hayata geçirildiği söylenebilir. Nüfus artışını teşvik etsin ya da engellemeye çalışsın, bu politikaların tümü kadınların kendi bedenleri üstündeki hakkını görmezden geliyor ve doğurganlıklarını kontrol etmeye çalışıyor. Son dönemlerde Türkiye’deki kürtaj tartışmaları ve kürtaj hakkını sınırlamaya çalışan hükümetin, kadınların karşı duruşu nedeni ile geri adım atmasına rağmen fiiliyatta kürtajı zorlaştırmasını, ve her fırsatta “en az üç çocuk” isteğini dillendirmesini hatırlatarak, burada bırakalım”

şeklindeki açıklamalarıyla Evrensel Gazetesi sadece Türkiye’deki değil, dünyanın farklı ülkelerinde de uygulanan biyo-iktidar politikalarını öne çıkarmaktadır. Foucault’nun nüfusun biyo-politiği olarak adlandırdığı bedene bir doğal tür olarak yaklaştığı ve nüfusu düzenleyici bir denetim getirdiği, burjuva toplumunun büyük buluşlarından biri olan ve kapitalizmin gelişmesinde vazgeçilmez bir unsur olan biyo-iktidarın 21. yüzyıldaki uygulamaları olarak göz önüne serilmektedir. Kapitalizm bedenin üretim sürecine denetimli bir şekilde girmesini ve nüfusun ekonomik süreçlere uygun kılınmasını gerektirir. Bu uygulamalar, kapitalizmin gelişmesinin ve sağlıklı, nitelikli bir nüfusa sahip olmanın gereği olarak bedenin sağlıklı olmak suretiyle sahip olduğu güçlerin emek gücüne dönüştürülmesi ile üretim gücü olarak kullanılmasını, aynı zamanda da itaatkâr ve uysal kılınması için uyulması zorunlu hale getirilen yeni yasaları denetim mekanizması haline getirmektedir. Evrensel Gazetesi de tamamen bu perspektiften bakarak egemen ideolojiyle örtüşmeyen kendi ideolojisi doğrultusunda oluşturduğu haberlere ve söylemlere yer vermiştir.

Evrensel Gazetesi’nin 08.01.2015 tarihli yayınında aynı konulu; “Bir an evvel evlenin çok çocuk doğurun!” başlığıyla verilen diğer haberinde;

“Cumhurbaşkanımızın 3 çocuk teşvikinin rasyonel arka planını anlamayanlar olabilir. Hükümetlerin görevi dinamik nüfusu teşvik etmektir. Nüfus artışını sağlayarak işsizliği çözmek amacımız. Ailenin korunması ve nüfus dinamiklerinin korunması kadınların ve aile hayatımızın desteklenmesi zarureti getiriyor. Kadınlarımız istemeleri halinde çalışacak ama çalışırken aile hayatından ya da çocukların görmek isteyeceği ilgiden feragat etmeyecekler” diyen Davutoğlu, “alacakları tedbirlerle özel sektöre neredeyse hiç yük getirmeyeceklerini de vurguladı”

şeklinde oluşturulan haber metnine bakıldığında bir anlamda iktidar güçlerin amacına ışık tutar nitelikte bilgilendirici bir haber olduğu görülmektedir. Ancak haberin devamında “Çalışın ama analık vazifenizi aksatmayın” alt başlığıyla verilen ve içeriğinde;

“Kadınların adını aile, annelik, çocuk doğurma, emzirme, fedakârlık kelimeleri içerisinde eritiyor. Gerçekten toplumsal hayatın farklı alanlarında yer almamızı isteseler, dünyada örnek alınacak birçok uygulama var. Ama işte cinsiyet eşitliği fitratlarına ters”

şeklindeki açıklamasıyla ve *“Seçim öncesine denk gelmesi manidar”* alt başlığıyla oluşturulan *“Bu paket eğer hak temelli bir paket olsa üç çocuk, beş çocuk ayrımı yapmadan hakların tanınmasını öngörürdü”* söylemlerine yer verilmesi, Evrensel Gazetesi'nin, egemen ideolojinin farklı gerekçeler öne sürerek bedenler üzerinden uygulamaya çalıştığı politikayı yani Foucault'nun biyo-iktidar bağlamını ön plana çıkardığı görülmektedir. Evrensel Gazetesi bu söylemlere yer vererek bir anlamda, egemen ideolojinin bakış açısının yanında, uygulanan politikanın aslında kadınlara haklarının veriliyormuş gibi yapıldığını, ilerleme ya da gelişme olarak gösterilen uygulamalarda aslında egemen ataerkil yapının devam ettiğini vurgular niteliktedir.

Yeni Akit Gazetesi'nin 25.12.2014 tarihli sayısında 3 çocuk teşvikiyle ilgili sürmanşet olarak yer verdikleri *“Türkiye'ye doğum kontrolü kendilerine teşvik”* haberi, *“İşte işbirlikçileri ile neslimizi kurtarmak isteyen Batı'nın gerçek yüzü”* başlığıyla verilirken haberde; Almanya, İngiltere, Fransa, İspanya ve Rusya'nın her çocuktan sonra ailelerine verilen teşviklere karşılık, Türkiye'de doğum kontrolünü uygulamaya çalıştıkları ifade edilmiştir. Bu ifadeyle bir anlamda Türkiye'deki doğum kontrolünün Batı'nın bir oyunu olduğu algısı yaratılmaktadır. Haberin içeriğinde;

“Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın en az 3 çocuk çağrısı bazı çevreleri rahatsız ederken, yerli işbirlikçilerini de devreye sokarak Türkiye'ye 'doğum kontrolü' dayatan Batı ülkelerinin, kendi vatandaşlarını ise 'çok çocuk' yapmaları için teşvik ettiği ortaya çıktı”

İfadelerine yer verilerek, söylem güçlendirilmiştir. *“Neslin korumak için en az 3 çocuk şart”* alt başlığıyla habere devam eden Yeni Akit Gazetesi haberin içeriğinde; Batıda doğurganlık oranının düştüğünü, Avrupa Birliği'nin 501 milyon olan nüfusunun, 2050 yılına kadar yaklaşık 454 milyona düşeceği, Avrupa'nın İngiltere, Almanya, Fransa ve İspanya gibi gelişmiş ülkeleri bu tablodan dolayı ailelere teşvik üstüne teşvik verdiğini, Türkiye'de ise doğurganlık oranının giderek düştüğünü, uzmanların neslin kurutulmaması için her ailenin en az 3 çocuk sahibi olması gerektiğini ifade eden açıklamalara yer vermiştir. Üreme konusu da doğum kontrolü konusunda Foucault'nun bedenleri kontrol altına almanın modern yolu olan biyo-iktidar bağlamında ele alınabilir. Yeni Akit Gazetesi bu haberinde batı tarafından Türkiye'ye dayatılan doğum kontrolüne eleştiri getirirken, iktidar söylemi olan en az 3 çocuk söylemine vurgu yapmaktadır. Haberde verilmek istenen ana mesajı pekiştirmek için ise sayısal veriler referans olarak kullanılmıştır. Foucault, nüfusun bu şekilde siyasallaşmasını, biyo-politika olarak adlandırır. Yeni Akit Gazetesi bu noktada egemen ideolojiye desteğini sürdürmektedir.

Yeni Akit Gazetesi'nin en az 3 çocuk teşvikiyle ilgili, 08.01.2015 tarihli sayısında kullandığı, *“Davutoğlu'ndan müjde: Doğum yapan anneye ilk altın devletten!”* başlığıyla, konuya teşvik ve ikna edici bir söylem kullandığı görülmektedir. Haberde Başbakan Davutoğlu'nun konuşma sırasındaki bir fotoğrafıyla birlikte verilen, Davutoğlu'nun, *“her bir anneye doğum yaptığı anda ilk çocukta 300, 2.çocukta 400, 3. çocukta 600 TL devletten yardım ulaşacak”* şeklindeki açıklamasına yer verilmiştir. Habere *“5.5 yaşına kadar kısmi çalışma izni”*, ailelere sosyal destek verecek ekipler kurmak adına *“5 bin yeni personel”*, doğum nedeni ile *“yarı zamanlı çalışma”* ve *“babalık izni”* alt başlıklarıyla bilgilendirici açıklamalar şeklinde devam edilmiştir. Bu haber söylemindeki müjde verir niteliğinde kullanılan ifadelerle, hedef kitlenin zihninde konuyla ilgili olumlu bir izlenim yaratmak ve konuya sempati duyulmasını sağlamak hedeflenmiştir.

2.6.3.Sigara ve Alkol Yasaklarıyla İlgili Haberlerin Söylem Analizi

Biyo-iktidar kavramı bağlamında ele alınabilecek bir diğer konu toplumun büyük kesimini ilgilendiren sigara ve alkol yasaklarıyla ilgili olan haberlerdir. Bu bağlamda halk sağlığına dikkati çeken ve insan ömrünü uzatmayı hedefleyen sigara ve alkol kullanımını yasaklayan girişimler toplumda genel anlamda ilk önce büyük tepkilere neden olmuş ancak, daha sonra bu yasağı destekleyenler ve karşı çıkanlar arasında ciddi bir kutuplaşmaya zemin hazırlamıştır. Medyanın tarafsız olamama paradoksu içerisinde herhangi bir ideolojiye hizmet eder yapısı da doğal olarak bu haberlerin gündeme gelme şekillerinde farklılıkları ortaya koymuştur.

Sabah Gazetesinin 01.07.2013 tarihli haberinde “2030 yılında 5 milyon kişi ölecek” şeklindeki başlıkla, endişe yaratılarak uygulamanın önemine dikkat çekilmek istenmiştir.

“Memorial Kayseri Hastanesi Göğüs Hastalıkları ve Tüberküloz Uzmanı Ş. Murat Apaydın, sigara bağımlılığının her geçen gün arttığını, eğer önlem alınmazsa 2030 yılında sigaranın 5 milyon kişinin ölümüne neden olacağını belirtti”

şeklindeki bilgiye yer verilen haberde, bir uzman doktorun açıklaması referans gösterilerek, sigara ve alkol yasağını aslında iktidar güçlerin, tamamen toplumun sağlığını olumsuz etkileyen unsurları ortadan kaldırmaya yönelik hazırladığını vurgulamaya çalışır niteliktedir.

Aynı konulu 05.12.2014 tarihli Sabah Gazetesi’nin bir başka haberinde “Sigara erkekleri daha fazla etkiliyor” başlığıyla bu kez gazete tarafından erkeklerin hedeflendiği gözlenmektedir. Haberin gövdesinde yer alan;

“İsveç’teki Uppsala Üniversitesi’nden bilim adamlarının araştırması sigara bağımlılığının erkeklerin kan hücrelerindeki Y kromozomunu etkilediğini ortaya koydu. Tiryaki erkeklerin kan hücrelerindeki Y kromozomunun azalması ya da kaybının sigara içmeyenlerden çok fazla olduğunu belirtti. Daha önceki araştırmaların Y kromozomu kaybı ile kanser riski arasında bağlantı bulunduğunu gösterdiğini ve kadınlarda iki X, erkeklerde bir X ve bir Y kromozomunun bulunduğunu hatırlatan bilim adamları, bu nedenle sigara tiryakiliğinin erkekler için daha tehlikeli olduğu sonucuna varıldığını açıkladı”

şeklindeki açıklamalarla ataerkil bir toplum olan Türkiye’nin erkek nüfusunun dikkatini çekmeye çalışır nitelikte olduğu gözlenmektedir. Bilimsel açıklamalarla söylem güçlendirilmiş ve haberin inandırıcılığını artırmak hedeflenmiştir. Bu bilgilerin yanı sıra Y kromozomunun bebeğin cinsiyetini belirleyen kromozom olduğu da göz önünde bulundurulursa, sigaranın erkekleri daha fazla etkilediğine dikkat çekerek erkek cinsiyetinin tehlikede olduğu algısıyla, ataerkil toplumu ikna edebilecek nitelikte bir haber söylemi oluşturulduğu düşünülebilir. Bu nedenle Sabah Gazetesi söylemlerinde ataerkil egemen ideolojiyle örtüşen bir izlenim bırakmaktadır.

Evrensel Gazetesi’nin sosyalist görüşlü yapısı diğer haberlerde olduğu gibi sigara ve alkol yasağıyla ilgili haberleri kendi ideolojisinin süzgecinden geçirerek vermesine neden olmuştur. Nitekim 08.09.2013 tarihli Evrensel Gazetesi’ne bakıldığında bu konuyla ilgili haberi “Alkol yasağı bugün başladı” başlığıyla verilmiştir. Sadece başlığı dikkate aldığımızda konuyla ilgili bilgi verir nitelikte olduğu görülmektedir. Habere,

“TORBA yasa ile getirilen ve tartışmalara yol açan ‘içki yasakları’ bugünden itibaren başlıyor. Market, büfe, bakkal ve bayileri kapsayacak düzenlemeye göre, gece 22.00 ile sabah 06.00 saatleri arasında alkollü içki, parkende olarak satılmayacak”

şeklinde yasanın getirdiği düzenlemeyi aktarır nitelikte devam etmektedir. Gazetede haberin gövdesinde de aynı şekilde bilgi aktaran bir yapı oluşturulmuş ancak alt mesajda olumsuz bir hava yaratılmıştır. Bu doğrultuda haberde, yeni yasaya göre alkollü içkilerin vitrinlerde yer almayacağı, lokanta, restoran, gece kulübü, bar ve benzeri yerlerde ise saat sınırlaması olmadan tüketilebileceği, ancak tesis dışında tüketilemeyeceği, bu düzenlemenin park, bahçe, sahil ve kır düğünlerinde bu yasaklara dayanak oluşturacağı, alkollü içki satışı yapılan yerler ile eğitim kurumları arasında en az 100 metre mesafe bulunacağı, alkollü içkilerin reklam ve tanıtımını yasaklayan yasanın özendirici, teşvik edici kampanya, promosyon ve etkinliklere de yasak getirdiği, trafik kontrolünde 1.00 promilin üzerinde alkollü olduğu saptananlara 2 yıla kadar hapis cezası verileceği ve sürücü koltuğunda artık sigara içilemeyeceği bilgileri verilmiştir. Haber bu şekliyle bir anlamda sigara ve alkol yasağıyla ilgili TORBA yasayı açıklar niteliktedir. Dolayısıyla haberde direkt olarak bir ideolojik söylem bulunmamaktadır. Ancak konu itibarıyla sigara ve alkol yasağı toplumu oluşturan bireylerde bedenlerine müdahale özelliği taşımaktadır. Foucault biyo-iktidar kavramından bahsederken, egemen güçlerin toplumda sağlıklı bireyler yetiştirme, yaşam süresini uzatma ve dolayısıyla daha çok verim alma felsefesini açıklımamaya çalışmıştır.

“Alkol yasağına esnaf tepkisi” başlığıyla 16.09.2013 tarihli Evrensel Gazetesi’nde; alkollü içeceklerin saat 22.00’den sonra satışını yasaklayan düzenleme Alibeyköy esnafı tarafından protesto edildiği, esnaf, bakkal, kuruyemişçi ve tekel bayileri olarak tütün ve alkollü içeceklere yönelik yasanın yeniden düzenlenmesini talep ettiklerini ifade eden habere yer verilmiştir. *“Yürüyüş yaptılar”* ve *“Ruhsatlar dikkate alınsın”* alt başlıklarıyla

verilen haberin devamında Evrensel Gazetesi, söz konusu yasakla ilgili olarak karşıt görüşlere dikkati çekmeye çalışan bir yapıda haber oluşturmuştur. Nitekim Evrensel Gazetesi egemen görüşe eleştirel bakış açısıyla oluşturduğu haberlerde kendi ideolojisini göz önüne sermektedir. İktidar güçler, Foucault tarafından “bedenin anatomo-politiği” olarak ifade ettiği, insan bedenini disipline etmek suretiyle, daha verimli ve uysal kılmak amacını sigara ve alkol yasaklarıyla uygulamaya geçirmiş durumdadır.

Yeni Akit Gazetesi sigara ve alkol yasaklarıyla ilgili 11.05.2013 tarihli sayısında henüz haberin başlığını verirken kullandığı “*Alkol yasağına büyük destek*” söylemiyle iktidar gücün bu uygulamasını desteklediğini ve sonuçtan büyük oranda memnun olduğunu gösteren bir tablo ortaya koyarak, açıkça kararı onaylayıcı bir tavır sergilenmiştir. Haberin;

“Başbakan Erdoğan’ın ‘Alkollü içkiler yasasıyla ilgili düzenlemeler yapacağız’ sözlerinin ardından Hükümet, alkol reklamlarını yasaklayan yasa teklifi hazırladı. Teklife göre alkollü içki üreticisi firmaların reklamları yapılmayacak”

şeklindeki ilk açıklamasında ideolojik bilgi eksiltimine gidilerek yasa ile ilgili bilgi verildiği görülmektedir. Ancak Foucault’ya göre özgürlüğün önünü kesen bilgi gözetlemeye, düzene sokmaya, disipline etmeye yönelik bir kip haline gelir. Burada da haberin gövdesine bakıldığında;

“AK Parti Hükümeti, kişinin ve toplumun sağlığı için sigaradan sonra alkole de el attı. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın, ‘Milli içkimiz bira değil, ayrandır. Zaten alkollü içecekler yasasıyla ilgili düzenlemeler yapacağız”

sözlerinin ardından,

“AK Parti alkole alakalı yasa teklifi hazırladı. Önümüzdeki hafta Meclis’e sevk edilecek olan teklife göre alkollü içki ve içki üreticisi firmaların reklamları yapılamayacak. Ayrıca alkollü içki üreticileri festival ve organizasyonlara da sponsor olamayacak. Alkollü içkilerin üzerinde de sağlığa zararlı olduğuna dair uyarı yazıları yer alacak. Kuralları bir yıl içinde üç kez ihlal eden iş yerleri bir aya kadar kapatılacak. Teklife geniş bir kesimden destek gelirken, düzenlemeye TV ve sinemalardaki alkollü sahnelerin yasaklanmasının da eklenmesi istendi”

şeklindeki açıklamalarda egemen ideolojinin aktarıldığı görülmektedir. Nitekim haberin söyleminde, Erdoğan’ın sözünün referans alınması, teklife geniş bir kesimden destek geldiğinin vurgulanması konuyla ilgili memnuniyeti gözler önüne sermektedir. Ayrıca habere, “*Sağlık-Sen: Alkollü sahnelere buzlama yapılmalı*”, “*İnsani Değerler Derneği (İDD): Alkole ilgili kısıtlamaları destekliyoruz*” ve “*Uluslararası Sigara ve Alkole mücadele Derneği Başkanı Uğur Yüksel’ in “TV’lerle alakalı bir düzenleme de yapılmalı”*” söylemlerinden oluşan alt başlıklarla verilen haberlerle devam edilmesi Yeni Akit Gazetesi sigara ve alkol yasağıyla ilgili olan bu haberlerinde, farklı grupların destekleyen söylemine yer vererek, egemen ideolojiyi güçlü kılmayı hedeflemiştir. Egemen ideolojiyi savunan görüşleri göz önünde tutarken, yasağı karşı olan kesimlerle ilgili herhangi bir söyleme yer vermeyerek bilgi eksiltimine gidilmiştir. Haberde alkol yasağına verilen desteği vurgularken, ellerinde içki şişesi ve sigara olan bir grup insanın yer aldığı fotoğrafı kullanarak, hedef aldığı kitleyi göz önüne çıkarmış ve onların içinde buldukları ortamı “olumsuz” bir gösterimle sunmuştur.

Yeni Akit Gazetesi’nin aynı konuyla ilgili 09.09.2013 tarihli sayısında “*Biracı CHP’li Başkan yasağı takmıyor!*” başlığıyla verilen haberde Yeni Akit Gazetesi, muhalefet partisini hedef göstermiştir. Haberin metnini oluştururken de benzer tarzını korumuştur. Haber metninde,

“Adı yolsuzluk ve usulsüzlükle anılan ve hakkında davalar açılan biracı CHP’li Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı Mustafa Akaydın’ın en büyük projesi Oktoberfest, alkol yasağına rağmen yapılacak. Alkole ilgili yapılan düzenleme yürürlüğe girmesine rağmen, bira festivali olarak da bilinen rezilliklerin diz boyu yaşandığı Oktoberfest için Antalya’da çalışmalar devam ediyor. İnternet başta olmak üzere tanıtımı devam eden festival için yetkililerin yasağı uygulayıp uygulamayacakları ise merak ediliyor. Bira festivaline tepki gösteren çok sayıda STK ve vatandaşlar, bu rezilliğe dur denmesini istiyor”

şeklindeki ifadeleri gazetenin ana akım ideolojisinden izler taşımaktadır. Haberde yer alan, CHP’li başkanı nitelemek için kullanılan “*adı yolsuzluk ve usulsüzlükle anılan...*” söylemi, festivalle ilgili olarak ‘rezillik’ benzetmesi, yetkilileri denetlemeye çağıran nitelikteki ‘yasağı uygulayıp uygulamayacakları ise merak ediliyor’ ifadesi, ‘tepki gösteren çok sayıda STK ve vatandaş...’ söylemleri yasağa uymayanlara dikkat çeken ve kendilerinin bu durumdan rahatsızlıklarını belirten, kendileriyle aynı görüşte birçok insanın olduğunu vurgulamaya çalışarak çoğunluk ve güçlü taraf oldukları izlenimi yaratan, diğerlerini de ötekileştiren unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda Yeni Akit Gazetesi’nin biyo-iktidar konusunda egemen ideolojiye hizmet ettiği görülmektedir.

2.6.4.Obezite İle Mücadele Bağlamında Yasaklarla İlgili Haberlerin Söylem Analizi

Obezite, içinde bulunduğumuz yüzyılın yaşam şartlarından kaynaklanan yeme bozukluğu sonucu ortaya çıkan ve çağın hastalığı olarak görülen bir rahatsızlıktır. Popüler kültürün ürettiği çabuk yeme usulleri, hormonlu ve genetiği değiştirilmiş gıda ürünlerinin toplumun hayatına girmesiyle bu hastalık tetiklenmekte ve böylece özellikle genç nesiller obeziteye maruz kalmaktadırlar. Popüler kültür tarafından; dönem dönem zayıf, bazen de iri veya kaslı bedenlerin moda olarak üretilmesinin yanında şimdi de gündeme sıklıkla obeziteyle mücadele, sağlıklı bir bedene sahip olma konusu gelmektedir. Foucault’nun biyo-iktidar kavramı bağlamında iktidar güçlerin toplumda yaşam süresini uzatmaya ve toplumu oluşturan bireylerden özne olarak daha fazla yararlanmaya yönelik olarak bedeni kontrol altına almak için yapılan uygulamalardan olan şeker ve tuzun kullanımının yasaklanmasıyla ilgili haberlerin obezite ile mücadele bağlamında analizi yapılmıştır.

Sabah Gazetesi’nin 25.12.2012 tarihli sayısında “*Tuzu sofradan kaldırdı çayı da tek şekerle indirdi*” başlıklı verilen haberinde; “*Giresun Valisi Dursun Ali Şahin, çayın tek şekerle servis edilmesi için genelge yayımladı. Vali daha önce de restoranlara ‘Tuzu sofradan kaldırım’ genelgesi yayımlamıştı*” açıklamasına yer verilmiştir. Haberin devamında; “*Hem maliyet hem sağlık*” alt başlığıyla, genelgede çayın ambalajsız ve iki şekerle servis edildiğinde kullanılmayan şekerlerin milli servet kaybına neden olduğunu, yeniden kullanılmasının ise bulaşıcı hastalıklara zemin hazırladığını, ayrıca şekerin aşırı tüketimine bağlı gelişen obezite, diyabet, kalp krizi ve hatta kanser vakalarının arttığını belirten söylemine yer verilmiştir. Haberin devamında ise; günlük alınması gereken şeker miktarının 50 gramdan fazla olmaması gerektiği, ülkemizde kişi başına düşen çay tüketiminin dünya ortalamasının iki katı olduğunu, tek şeker uygulamasının büyük destek gördüğü, kahvehaneler, çay ocakları ve kafeteryaların çayları tek şekerle vermeye başladığı, işletmecilerin de şeker maliyetlerinin düşmesinden memnun olduğunu belirten açıklamalara yer verilmiştir. Haberin sonunda kullanılan “*Her kesimden destek*” alt başlığı ile uygulamayla ilgili memnuniyet vurgulanmaya çalışılmıştır. Sabah Gazetesi bu haberde yer verdiği söylemde tuz ve şeker yasağını destekler bir yapıda ve bu konuda referanslar öne sürerek uygulamanın haklılığını ve doğruluğunu vurgular niteliktedir.

Konuyla ilgili Sabah Gazetesi’nin bir diğer haberi olan ve 30.12.2014 tarihli sayısında yer alan ve “*Artık saf meyve suyuna şeker eklemek yasak!*” başlığıyla verilen haberdeki ‘yasak!’ ifadesi ilk dikkat çeken unsurdur. Bu ifadeyle gazete, iktidar güçlerin sağlık konusunda kesin ve net politikalar uyguladıklarını gösterir niteliktedir. Haberin gövdesinde, Meyve Suyu Endüstrisi Derneği (MEYED) Genel Sekreteri ve Dünya Meyve Suyu Federasyonu (IFU) Yönetim Kurulu Üyesi Ebru Akdağ’ın, bunun sektörün kalitesinin gelişerek korunması ve tüketicilerin bilinçlendirilmesine verdiği önemin bir göstergesi olduğunu belirten söylemine yer verilmiştir. Bu habere bakıldığında bu yasakların aslında toplumun yararına ve gelişmişliğin bir göstergesi olarak uygulandığına hedef kitleyi ikna etmeye çalışır nitelikte bir söylem olduğu gözlenmektedir. Zaten Foucault’nun biyo-iktidarında da topluma fark ettirmeden, ‘dışarıya kapatmak’ şeklinde ifade edilen, onları kontrol altına almak eylemi yer almaktadır. Bu nedenle egemen güç kontrol mekanizmalarını her ne kadar yasaklarla eyleme geçiriyor olsa da yasakların altında da toplum yararı gözetiliyor izlenimi veren yani egemen ideolojiye hizmet eden medya aracılığıyla bunlar pekiştirilmekte ve amaca hizmet eder duruma getirilmektedir. Foucault’ya göre, ilk başta toplum sağlığını gözetken iyi niyetle doğan bu tür politikalar, zamanla güç-kontrol ilişkisine dönüşmektedir.

Bilimsel sosyalizm görüşüyle yayın yapan Evrensel Gazetesi haberlerine, Sabah ve Yeni Akit Gazeteleri’nin tam tersi bir yönde bir ideolojik yorum eklemektedir. Bu yapıyı obeziteye ilişkin haberleri incelerken, 16.10.2013 tarihli sayısında, “*Açlığın nedeni gelir dengesizliği*” başlığıyla verdiği haberiyle konuyu farklı bir boyuttan ele almasıyla görmek mümkündür. Haber metninde; TMMOB’a bağlı meslek odalarının (Gıda Mühendisleri Odası, Kimya

Mühendisleri Odası ve Ziraat Mühendisleri Odası), 16 Ekim Dünya Gıda Günü nedeniyle yaptıkları açıklamada Türkiye'deki obezite sorununun yeterli beslenme konusundaki çelişkiyi ortaya koyduğu, vatandaşların bir kısmının açlık, diğerinin obezite sorunuyla karşılaşma sebebinin, ülkedeki gıda, ücret, eğitim, tarım politikaları ve piyasa düzeni olarak gösterildiğine dikkat çekmiştir. Evrensel Gazetesi'nin bu ortak açıklamaya yer vermesi, obeziteyi farklı sosyolojik boyutlarla bağdaştırarak, egemen ideolojiye eleştirel bir tavır sergilemiştir. Haberde kullanılan, ellerinde boş kaplar bulunan ve yemek almak için sıraya geçmiş, bir kısmının üzerinde kıyafet dahi olmayan çocukların yer aldığı fotoğraf da konuya toplumsal olarak daha dramatik ve daha çarpıcı bir vurgu yapmaktadır. Bu haberdeki söylemiyle Evrensel Gazetesi, egemen güçleri obeziteden yola çıkarak bunun dayanağı olarak gösterdiği toplumsal sorunlardan sorumlu tutan bir hava yaratmıştır.

Evrensel Gazetesi'nin aynı konuyla ilgili, 06.01.2014 tarihli, haberinde "Obezite bir gelişmişlik hastalığı mı?" başlığıyla verdiği haberinde, İngiltere'deki bir araştırma kuruluşunun, gelişmekte olan ülkelerdeki aşırı kilolu ve obez bireylerin sayısının 1980'den bu yana neredeyse dörde katlanarak bir milyara ulaştığını belirten açıklamasına yer vermiştir. Haberin devamında "Hastalıklar artacak" ve "Gelişen ülkelerdeki derin çelişki" alt başlıklarında kullandığı söylemlerin ülkenin içinde bulunduğu duruma eleştirel bir bakışla yaklaşan ve Türkiye'nin yıllardır "gelişmekte olan" şeklinde ifade edilen yapısına dikkat çeken bir söylem geliştirdiği görülmektedir. Evrensel Gazetesi söylemlerinde, Türkiye'de yaşanan obezitenin altında yatan neden olarak, Türkiye'nin bir türlü 'gelişmiş' ülkelerin arasına girememesi ve insanların bu nedenle kötü ve yetersiz beslenmek zorunda kaldığı için obezitede artış olduğunu vurgular durumdadır. Yani Evrensel Gazetesi'nin diğer haberlerinde de görüldüğü üzere, söylemlerini oluştururken egemen güçleri toplumdaki olumsuzluklarda eleştiren ve onları sorumlu tutan yapısını koruduğu gözlenmektedir.

İktidar güçlerin sağlıklı nesiller üretmek adına obezite bağlamında ele aldığı yasaklara ilişkin haberlerinden 15.10.2013 tarihli sayısındaki "Dünya'da her 8 kişiden biri açken obezite kabul edilemez" başlığıyla verdiği haberinde, Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Genel Başkanı Şemsi Bayraktar'ın söylemi kullanılmıştır. Bayraktar'ın 16 Ekim Dünya Gıda Günü dolayısıyla yaptığı açıklamalarıyla devam edilen haberin içeriğinde; silahlanma yarışının, savaşların, israfın sona erdirilmesi ve açlığı kökünden kazımak için tüm insanların bir araya gelmesi gerektiğini son yıllarda yaşanan gelişmelerin dünyanın çok zor bir süreçten geçtiğini açıkça ortaya koyduğunu, tarım alanlarının giderek daraldığı, küresel ısınmanın önemli bir tehdit olduğu günümüz dünyasında, yeterli ve güvenli gıdaya erişimin tüm ülkelerin öncelikleri arasında bulunduğunu ifade etmektedir. Aynı tarihli ve 16 Ekim Dünya Gıda Günü sebebiyle Evrensel Gazetesi'nin haberinde yapılan analizde Evrensel Gazetesi'nin söz konusu açlığı ve obeziteyi, gelir dağılımındaki ve toplumdaki sosyolojik dengesizliklerden doğan ve bundan iktidar güçleri sorumlu tutan ideolojisinin yanında Yeni Akit Gazetesi'nin, Bayraktar'ın; Güney Asya'da 304 milyon, Sahraaltı Afrikası'nda 234 milyon, Doğu Asya'da ise 167 milyon kişinin açlık çektiğine, dünyadaki her 8 kişiden biri, 868 milyon insan açken, buna karşın 1,5 milyara yakın insanın aşırı kilolu olmasının ise kabul edilebilir bir yanı olmadığını belirten söylemine yer vererek, konunun Türkiye ile ilgi olmadığına, dünyanın farklı ülkelerinde bu tarz problemlerin yaşandığına dikkat çekmeye çalışılmıştır. Aynı haberin ideolojik olarak birbirine ters olan bu iki gazete tarafından farklı yerlerin vurgulanıp farklı yerlerin gizlenmesiyle oluşturulan bu haberler, gazetelerin haberleri oluştururken nasıl kendi ideolojilerine hizmet ettiklerini gözler önüne serer niteliktedir.

"Sağlık Bakanlığı şeker el atıyor" başlığıyla verilen 27.10.2014 tarihli Yeni Akit Gazetesi haberinin içeriğinde;

"Sağlıklı beslenmeyi teşvik ve obeziteyle mücadele çerçevesinde okul kantinlerinde satılan ürünleri sınırlandıran ve ekmekteki tuz oranını düşüren, Sağlık Bakanlığı kantinlerinde satılan ürünleri sınırlandıran ve ekmeğin tuz oranını sağlık kriterlerine çeken Sağlık Bakanlığı, şeker kullanımını aşağıya çekmeyi amaçlıyor"

söylemi kullanılmıştır. Haberde Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu'nun, şeker tüketiminin ülke genelinde azaltılmasını sağlamak için uygulamayı bütün kamu kurum ve kuruluşlarında da yaygınlaştırmak istedikleri, önümüzdeki günlerde konuya ilişkin bir genelge hazırlanıp, kamu kurum ve kuruluşlarına gönderileceğini, böylece çay ve benzeri içeceklerin yanında tek şeker geleceğini, ikinci şekerin, ancak talep edilmesi halinde verileceğini, kesme yerine paketlenmiş toz şeker sunulacağını ifade eden açıklamasına yer verilmiştir. Küp şeker fotoğrafı kullanılarak servis edilen haberin açıklayıcı nitelikte ve sağlığı korumaya yönelik bir uygulama olarak sunulduğu gözlenmiştir. Bu doğrultuda Foucault'nun toplumdaki bireylere hissettirmeden ve ilk başta iyi niyetle uygulanan

bu tarz politikalara uygun bir örnek olarak yer almaktadır. Ancak 21. Yüzyıl postmodern ve kapitalist dünyada bu politikaların arkasında yatan güç ilişkileri ve iktidar mücadeleleri kendini göstermektedir.

Sonuç

Foucault'nun tüm eylemlerinde ana tema, nereden gelirse gelsin tahakküm biçimi almış veya almaya eğilimli tüm iktidar ilişkilerine karşı verilen mücadeledir. Foucault'ya göre bireyler kendileri için neyin daha doğru ya da daha iyi olduğunu herkesten daha iyi bilirler.

Foucault'nun biyo-iktidar kavramından yola çıkarak eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle yapılan çalışmada, ideolojilerin etkisinde kalınmayan hiçbir yönetme (iktidar) ve yönlendirmenin (medya) mümkün olmadığı görülmüştür. Yapılan literatür taramaları ve analizde birbirinden farklı ideolojilere sahip olan Sabah, Evrensel ve Yeni Akit gazetelerinin aynı haberi birbirinden farklı söylemler kullanarak yapılandığı ve bu söylemleri oluştururken ideolojileri açık veya örtük biçimde sergiledikleri ortaya konmuştur. Buna göre *kürtaj* konusunun ele alındığı haberlerde; Sabah Gazetesi ve Yeni Akit Gazetesi'nin kürtaj yasağını destekleyen tavrı göze çarpmaktadır. Evrensel Gazetesi ise kürtaj haberlerinde özellikle kürtaj yasağına verilen tepkilere dikkat çekmeye çalıştığı görülmüştür. En az 3 çocuk teşvikiyle ilgili haberlerde; Sabah Gazetesi daha çok söz konusu torba yasadaki annelere getirilecek haklarla ilgili bilgi içerikli söylemler oluştururken, Evrensel Gazetesi'nin bu tür bilgilere yer vermediği ve haberleri kadınlar üzerinden politika yapıldığını vurgulamaya çalışan söylemler ile oluşturduğu gözlemlenmiştir. Yeni Akit Gazetesi ise iktidar güçlerin söylemleri ile örtüşen ifadelere yer vermekle beraber, haberlerini bu kararları eleştirenlere karşı katı, sert söylemlerin yer aldığı içeriklerle yapılandırmıştır. Sigara ve alkol yasaklarıyla ilgili haberler incelendiğinde ise; üç gazetenin de çoğunlukla yasağın torba yasadaki detaylarını veren bir söylem oluşturdukları görülmüştür. Ancak Yeni Akit Gazetesi, muhalefeti hedef alan ve ötekileştirici söylemlere de yer vermiştir. Son olarak obezite bağlamında ele alınan şeker ve tuzun kullanımıyla ilgili yasakların söylem analizinde ise; Sabah Gazetesi haberlerini, toplum sağlığını gözetken bir uygulama olduğuna dikkat çeken söylemlerle yapılandırırken, Evrensel Gazetesi obeziteden yola çıkarak gelir dengesizliğine vurgu yapmış, toplumdaki çifte standart uygulamalara dikkat çeken söylemler kullanmıştır. Yeni Akit Gazetesi'nin ise diğer ülkelerdeki durumlara vurgu yaparak, Türkiye'deki bu uygulamanın sağlığa verilen önemi ortaya çıkardığı izlenimi yaratmaya çalışan söylemler geliştirdiği görülmüştür.

Tüm bunların ışığında, günümüzde ekonomi-politik ve sosyo-kültürel birçok eylemin arkasında ideolojinin yattığı, toplumları yönlendirme ve herhangi bir görüşe ikna etme misyonlarıyla hareket eden yayın organlarının da sahip olduğu ideolojiye hizmet eden haber içerikleri oluşturdukları tespit edilmiş, böylece tarafsız bir medya oluşumundan söz edilemeyeceği göz önüne serilmiştir. Ayrıca, Foucault'nun öne sürdüğü biyo-iktidar kavramına 21. yüzyıl sağlık politikalarında açıkça rastlandığı ve gazetelerin ise haber söylemleriyle ideolojisi doğrultusunda onaylayıcı veya eleştirel olarak bu yeni iktidar biçiminin aktarıcısı olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Aka, A. (2004). "Foucaultcu Perspektiften Disipliner İktidar Teknikleri İle Bireyselliğin Üretilmesi". *Eğitim, Bilim ve Toplum*, 2(28), 28-40.
- Akay, A. (2016). *Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları*, Doğu Batı, Ankara.
- Barrett, M. (2004). *Marx'tan Foucault'ya İdeoloji* (Çev: A. Fethi), Doruk, İstanbul.
- Bracken, P., Thomas, P. (2010). "From Szasz to Foucault: On the role of critical psychiatry". *Philosophy, Psychiatry, & Psychology*, 17(3), 219-228.
- Canpolat, N. (2003) "Bilginin Arkeologu Michel Foucault", *Kadife Karanlık*, (Ed: N. Rigel ve G. Batuş), Su Yayınları, İstanbul.
- Erdem, T. (2005). "Siyaset Sosyolojisi Açısından İktidar", *Düşünen Siyaset Düşünce Dergisi*, 20, 37-56.
- Erdoğan, İ., Alemdar, K. (2010). *Öteki Kuram*, Erk, İstanbul.
- Foucault, M. (2005). *Büyük Kapatılma Seçme Eserler 3*, (Çev: I. Ergüden ve F. Keskin), Ayrıntı, İstanbul.
- Foucault, M. (2005). *Özne ve İktidar*, (Çev: I. Ergüden ve O. Akinhay), Ayrıntı, İstanbul.
- Foucault, M. (2006). *Hapishanenin Doğusu*, (Çev: M. A. Kılıçbay), İmge, Ankara.
- Foucault, M. (2010). *Cinselliğin Tarihi*, (Çev: H. U. Tanrıöver), Ayrıntı, İstanbul.
- Foucault, M. (2012). *İktidarın Gözü*, 3. Baskı, Ayrıntı, İstanbul.
- Foucault, M. (2015). *Biyopolitikanın Doğuşu, College de France Dersleri 1978-1979*, (Çev: A. Tayla), Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Güneş, C. D. (2013). "Michel Foucault'da Söylem ve İktidar". *Kaygı Dergisi*, (21), 55-69.
- Güngör, N. (2013). *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Gür, T. (2013). "Post-modern Bir Araştırma Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi- Discourse Analysis As A Postmodern Research Method", *ZfWT- Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 5(1), 185-202.
- Palancı, C. (2016). Biyo-İktidarı Spinoza ile Okumak. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 10(21), 13-21.
- Revel, J. (2005). *Michel Foucault Güncelliğinin Bir Ontolojisi*. (Çev: K. Atakay), Otonom, İstanbul.
- Sarup, M. (2004). *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm*. (Çev: A. Güçlü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Üşür, Serpil Sancar (1997). *İdeolojinin Serüveni: Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Evrensel Gazetesi (08.09.2013/ 16.09.2013/ 16.10.2013/ 06.01.2014/ 19.03.2014/ 09.04.2014/ 16.10.2014/ 18.11.2014/ 08.01.2015).
- Sabah Gazetesi (01.06.2012/ 13.07.2012/ 25.12.2012/ 23.03.2013/ 13.04.2013/ 01.07.2013/ 05.12.2014/ 30.12.2014).
- Yeni Akit Gazetesi (06.06.2012/ 11.05.2013/ 09.09.2013/ 15.10.2013/ 27.10.2014/ 25.12.2014/ 08.01.2015).